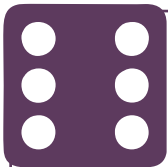

KULTUR

Bøker Anmeldelser

◀ JAN ZAHL

ULLMANNS
MINNEBOK

Linn Ullmann har fått strålende kritikker for sin nye roman. Så også i Aftenbladet. FOTO: AGNETE BRUN/OKTOBER FORLAG

Bok

Linn Ullmann

- Roman
- De urolige
- Forlaget Oktober
- 411 sider

En av årets beste utgivelser.

Til forskjell fra andre familiehistoriske romaner det siste tiåret, der den biografiske fortellingen aldri har vært etterspurt før boken forelå, omhandler Linn Ullmanns siste roman tre kunstnerliv som allerede har offentlighetens interesse: hennes eget, faren Ingmar Bergmans og moren Liv Ullmanns. Andre forfattere bruker faktiske navn på karakterene sine, men Ullmann navngir ikke hovedpersonene og lar dermed erfaringen fremstå som allmenn og løsrevet fra berømmelsen og det ekstraordinære livet hun har levd.

Det er det voksne barnet som forteller, og hun omtaler seg selv både som «jeg» og «hun», slik at fortellerstemmen både blir et subjekt som forsøker å eie fortellingen og et objekt det fortelles om. Det er en uhyre sårbar fortelling om og av et barn, der det stadig blir gjentatt at barnet er for tynt og spinkelt, nesten skyggeaktig, og romanen oppleves som et innstendig forsøk på å gjøre skyggene tydeligere.

Barnet lever i spennet mellom farens strenghet og rutiner og morens eksess og lærer seg å navigere mellom dem. Hos faren råder en konstant redsel for å gjøre feil, og hos moren en konstant redsel for, nesten en forventning om, at hun skal feile og svikte barnet. Det er en skarp kontrast mellom morens rotløse tilværelse og farens stedbundethet. Livet med moren er tilrettelagt for voksne, med husgjelder og barnepiker og etterlater et evig tomrom i barnet. I fortellingen om faren er det imidlertid bare Fårö som er viktig, dette stedet som er uløselig knyttet til forestillingen om Bergman. Barnet slites mellom disse ytterpunktene av rotløshet og tilhørighet, og en av innsiktene for det voksne barnet, så vel som for leseren, er når hun ser at faren aldri fullt ut opplevde å eie dette stedet alle mente var en del av ham. Også han var fremmed i sin egen verden.

En vesentlig del av romanen er transkriberte lydopptak med faren, gjort av datteren mot slutten av livet hans, og Ullmann beskriver mesterlig motviljen mot å gå inn i materialet og alt som utløses av gjenhøret, flere år etterpå. Samtalene med faren er

en fascinerende blanding av høyt og lavt og beskriver enestående ønsket om å bevare det innsiktsfulle blandet med innsikten om at det er bagatellene som utgjør det meste av livet. Vi forstår at selv det tilsynelatende mest veldokumenterte liv også er lite og privat, og at minnet aldri kan være håndfast, selv ikke når man holder en filmrull eller et lydopptak i hånden, setter det på og transporterer tilbake til en flik av den man kjente. Ullmann beskriver uovertruffent selvbekreidelsen etter at noe er over, følelsen av aldri å strekke til overfor dem hun så gjerne skulle ha bevart så tett på seg og fanget hvert dyrebare sekund, som om det romanen egentlig vil være, er et erindringens kart i målestokk 1:1 og skildre livet slik det utspant seg i sanntid.

Romanen går i dialog med noen av litteraturens fremste forbilder, som Proust og Beckett, men Ullmann er en forfatter av et kaliber som makter å skape et refleksjonsrom med disse tekstene, ikke et ekkokammer. Det er en ufullkommenhet i de nesten ubevisste gjentakelsene i teksten som reflekterer måten vi minnes på, og som derfor ikke fremstår som manglende stringens hos forfatteren, men som estetisk nødvendig. Vi forteller alle de samme historiene om og om igjen, husker og gjenforteller uvesentlige detaljer, og dette reflekteres i komposisjonen. Det dukker stadig opp passasjer man tror man har lest før, som gjenklang av tidligere tekst. Dette er ikke irriterende, ikke påtrengende, men viser minnets nødvendige gjentakelser og forskyvninger og er med på å gjøre dette til en av årets aller beste bøker.

BRITA STRAND RANGNES

Det er det voksne barnet som forteller.